

Podmíněné odsouzení: Jeho účel a vývoj na území Česka

Jakub Drápal¹

Abstrakt: Tresty odnětí svobody, jejichž výkon byl podmíněně odložen, jsou nejčastějšími tresty ukládanými v Česku. Je tomu tak, přestože neexistuje ucelená koncepce, proč by měly dominovat sankční politice, či proč by vůbec měly existovat. V roce 1919 byla tato možnost uzákoněna v situaci, kdy byly ukládány velmi krátké tresty a nebyly k dispozici alternativní tresty vyjma peněžitého trestu. V současné době však soudy mohou vybírat z plejády alternativních trestů a velmi krátké tresty odnětí svobody nejsou téměř nikdy ukládány. Rozbor změn právní úpravy vztahující se k podmíněnému odsouzení od roku 1919 do současnosti naznačuje, že dnešní situace není výsledkem promyšlené proměny koncepce podmíněného odsouzení, ale výsledkem nesystémových změn. Důsledky tohoto přístupu, mezi které patří kumulace trestů, navyšování podmíněných trestů, či problémy při zohledňování závažnosti, jsou v článku diskutovány.

Summary: Suspended sentences are the most common sanctions imposed in the Czech Republic. Given their dominant role in the penal system, a coherent explanation for their wide use would be expected. This article in detail describes the development of this institute in the Czech Republic since its inception in 1919 and presents how its use has changed over time. Originally, suspended sentences were supposed to replace short prison sentences in a period when prison sentences were abundant due to unavailability of any alternative sanctions save fines. However, in 2021, there are many alternatives to imprisonment and virtually no short prison sentences are imposed; yet suspended sentences still dominate Czech penal landscape. The article documents that current

¹ Právnická fakulta Univerzity Karlovy; Ústav státu a práva Akademie věd ČR. Text vznikl v rámci projektu „Podmíněně odložené tresty odnětí svobody v postkomunistické Evropě: Terra incognita“, č. 21S-19485S, financovaného Grantovou agenturou České republiky řešeného na Právnické fakultě UK. Autor je vděčný Vanesse Cioffi za pomoc s přípravou materiálů ohledně novelizací příslušných ustanovení, s rešerší české literatury a za komentáře k textu. Za komentáře k textu je dále vděčný Haně Šimánové a Janě Drápalové.

situation is not based on any elaborated conception and discusses various problems linked to suspending (especially long) prison sentences.

Klíčová slova: Podmíněný trest; podmíněné odsouzení; výkon trestu odnětí svobody; trest odnětí svobody; trestní politika

Key words: Suspended sentence; Conditional sentence; Prison sentence; Sanctions; Penal policy

Vztah k ustanovením: § 52 a § 81-87 trestního zákoníku

Možnost podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody slaví 102 let existence v českém právním řádu. Již v prvním roce své existence se podmíněné odsouzení stalo nejpoužívanějším trestem a zejména v posledních třiceti letech je dominantním prvkem české sankční politiky. Za uplynulé století se výrazně rozšířily možnosti podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody, přičemž tyto změny nenásledovala úvaha, zda by se neměly proměnit i principy, na jejichž základě je výkon trestu odnětí svobody podmíněně odkládán či na jejichž základě je o něm rozhodováno. Neexistence diskuze o těchto otázkách v odborné literatuře je zarážející.²

Tento článek je prvním ze série několika článků, v jejichž rámci se v příštích měsících a letech budu zabývat jednotlivými aspekty podmíněného odsouzení. V úvodu tohoto článku představuji účel, s jakým byl podmíněný trest koncipován a přijímán na konci 19. a na začátku 20. století. Na to navazuji rozbořem vývoje jeho ukládání na území dnešního Česka, přičemž nejdříve představuji statistické údaje o uložených trestech za roky 1914-1931 a poté za roky 1955-2019. Následně diskutuji podstatné legislativní změny v koncepci podmíněného trestu od roku 1919 do současnosti. Jelikož dnes mají soudy širší možnosti podmíněně odkládat výkon trestu odnětí svobody než v roce 1919 a činí tak velmi často u trestů odnětí svobody všech výměr do 3 let, argumentuji, že současný stav neodpovídá původní koncepci podmíněného odsouzení, která předvíдалa spíše výjimečné podmíněné odložení krátkých trestů odnětí svobody. Zároveň ukazuji, že neexistuje nová koncepce podmíněného trestu odnětí svobody. Podmíněný trest je proto jednou ze základních oblastí sankční politiky, na kterou je třeba se zaměřit a kterou je potřeba reformovat, pokud chceme vybudovat racionální sankční systém.

Původní koncepce podmíněného odsouzení

² Poslední publikace zabývající se detailně podmíněnými tresty a jejich podstatou vyšla před 43 lety (Repík, 1978).

K jakému účelu má sloužit podmíněné odsouzení a s jakým cílem bylo zavedeno?³ Tato otázka je klíčová nejen pro interpretaci zákonů, ale i pokud uvažujeme o postavení podmíněného odsouzení v systému sankcí a o tom, zda bychom neměli opětovně promyslet koncepci tohoto trestu v dnešním kontextu. V druhé půlce 19. století, poté, co přešlo nadšení z reformačního potenciálu uvěznění (Ancel, 1971, p. 11; O'Brian, 1995), se začínají hledat způsoby, jak ukládat tresty a přitom zamezit recidivě; vězení dle tehdejších kritiků totiž spíše svádějí k zločinnosti a vytrhávají odsouzené ze společnosti, než napravují. Nabízí se dvě cesty: Francouzsko-belgická, spočívající v uložení trestu odnětí svobody a podmíněném odložení jeho výkonu, a anglosaská založená na celkovém odložení výroku o trestu (jedná se o probaci). Probace se rodí dříve a inspiruje kontinentální evropské státy k přijetí koncepce podmíněného trestu (Kallab, 1904, p. 6); samotnou probaci kontinentální státy nepřijímají zejména z důvodu doktrinního nesouhlasu s tím, že by se mohl odkládat výrok o vině a o trestu (Ancel, 1971, pp. 23, 31; Kallab, 1904, p. 7).

V původní francouzsko-belgické koncepci, která pochází od francouzského politika a právníka René Bérengera, šlo čistě o naplnění vybraných konsekvencionalistických (relativních) účelů trestů, konkrétně o zamezení recidivy hrozbou trestu a o odložení kriminogenního působení vězení (Ancel, 1971, pp. 16–17). Převýchova člověka nebyla součástí původní koncepce podmíněného odsouzení na rozdíl od anglosaské koncepce probace. Tato francouzsko-belgická koncepce v rámci kontinentální Evropy převážila a byla přijata v letech 1889–1911 alespoň 12 státy kontinentální Evropy (Ancel, 1971, pp. 38–39). Teprve výrazně později se začíná též v rámci kontinentální Evropy prosazovat i probace (Ancel, 1971, p. 38), byť její vybrané prvky (např. dohled či uložení přiměřených

³ Z terminologického hlediska budu používat výrazy „podmínka“, „podmíněné odsouzení“, „podmíněný trest“, „podmíněný trest odnětí svobody“, „podmíněně odložený trest odnětí svobody“, „podmíněně odložený výkon trestu odnětí svobody“ či „POTOS“, přičemž tyto výrazy považuji za sobě rovné. Tyto názvy byly dlouhodobě rozebírané a kritizované (Repík, 1978, p. 71; Zucker, 1891, pp. 20–21), nepřesnost dnes nejčastěji používaných termínů „podmíněný trest“ či „podmíněné odsouzení“ však není natolik podstatná, aby si zasloužila detailní diskuzi. Napříč textem pak používám výraz „podmíněný“, i když zejména před 1. světovou válkou, ale i v období první republiky, byl používán i výraz „podmínečný“ (např. překvapivě i v nařízení vlády č. 598/1919 Sb., které provádělo zákon o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění).

povinností a omezení) postupně pronikají do koncepce podmíněného trestu, např. do české úpravy z roku 1919 (Repík, 1978, p. 54).

Motivace zákonodárce, proč umožnit podmíněné odsouzení, však nebyla vždy jen pozitivní – důvěra v efektivitu nového institutu – ale i negativní, tedy nedůvěra v tehdejší tresty, konkrétně tresty odnětí svobody a pokuty. Některé státy, které uzákonily možnost podmíněného odložení výkonu trestu odnětí svobody, tak učinily nikoli čistě proto, že věřily v efektivitu tohoto institutu, ale proto, že hledaly alternativu k uvěznění, která se jim nedostávala. Kallab tak zmiňuje skutečnost, že pokuty nebyly přiměřené majetku pachatele, v důsledku čehož byly vnímány společností jako nespravedlivé (1904); i pokud by podmíněně odložený trest mohl být vnímán jako nespravedlivý, tak by dle něj mohl být vnímán jako méně nespravedlivý, než pokuta nepřiměřená majetku pachatele. Právě „snaha vyhnout se krátkým trestům odnětí svobody byla jistě jedním ze základních důvodů pro přijetí podmíněného trestu odnětí svobody“ (Ancel, 1971, p. 11).

Francouzsko-belgická koncepce byla vystavěna na několika základních stavebních kamenech. Hrozba trestu měla vést pachatele k nepáchání dalších trestných činů. Trestní právníci se domnívali, že tento mechanismus bude fungovat, protože výkon trestu odnětí svobody měl být podmíněně odkládán pouze osobám, které „podlehly jen následkem okamžité slabosti a nikoliv následkem trvalého mravního defektu“; recidivisté byli z tohoto okruhu vyloučeni (Kallab, 1904, p. 20). Možnost podmíněného odsouzení se měla podobně vztahovat jen na pachatele málo závažných trestných činů. Závažnost trestného činu dále neměla hrát žádnou roli při rozhodování o tom, zda výkon trestu podmíněně odložit či nikoli; toto rozhodnutí mělo být činěno čistě na základě posouzení osoby pachatele (Ancel, 1971, pp. 26–27). Ve svém důsledku tak podmíněné odsouzení mělo být výjimečné (Kallab, 1904, p. 22; Milota, 1919, p. 12).

Tresty odnětí svobody, které měly být ve francouzsko-belgické koncepci podmíněně odložené, měly být velmi krátké (Dünkel, 2019; Kallab, 1904, p. 10), přičemž byly odkládány všechny jejich vedlejší efekty i všechny tresty uložené vedle nich (např. pokuta), aby byla odsouzenému nabídnuta další šance ve všech ohledech.⁴ V souladu se snahou ochránit společnost – ale nikoli napravit pachatele – důvodem k nařízení výkonu trestu mohlo být pouze a jenom spáchání dalšího trestného činu, nikoli jiné špatné jednání

⁴ Povinnost nahradit škodu samozřejmě podmíněně odložena nebyla.

(Ancel, 1971, p. 36). Za spáchání dalšího trestného činu pak měl následovat přísný trest. Pachatele v podmínce tak měla odrazovat dvojí hrozba: Podmíněně odložený trest, jehož výměra mu byla známa, a očekávaný nový přísnější trest. Toto mimo jiné vyplývalo i přímo z názvu francouzského zákona o podmíněném odsouzení, který zněl „Zákon o postupném zpříšňování trestů recidivistům a o zmírnění trestů prvopachatelům“ (Ancel, 1971, p. 11). Původní koncepce podmíněného odsouzení tak zjevně naplňuje čistě konsekvencialistické uvažování o účelu trestu, přičemž ho omezuje pouze na hrozbu trestem.

Cesta k uzákonění podmíněného odsouzení a jeho aplikace během první republiky

Přesuňme se do začátku roku 1919 do tehdejšího Československa. Soudy ukládaly takřka výlučně jen tresty odnětí svobody a peněžitě tresty, přičemž naprostá většina trestů odnětí svobody byla velmi krátká. Za zločiny soudy prakticky ukládaly jen trest žaláře:⁵ V roce 1919 bylo pachatelům starším 14 let uloženo 17 219 trestů žaláře, z čehož 14 977 (87 %) bylo uloženo ve výměře do šesti měsíců (Státní úřad statistický, 1925, p. 17). Za přečiny a přestupky soudy ukládaly jako hlavní tresty prakticky jen trest vězení a peněžitý trest: V roce 1919 bylo uloženo 81 075 trestů vězení a 34 924 peněžitých trestů, přičemž 64 605 trestů vězení (79,7 %) bylo ve výměře do jednoho týdne a dalších 11 342 (14 %) bylo ve výměře od jednoho týdne do jednoho měsíce (Státní úřad statistický, 1925, pp. 21, 29).

V tomto kontextu je uzákoněna možnost podmíněně odkládat výkon trestu odnětí svobody, která je v parlamentní debatě označena za „nejkrásnější vymoženost moderní kriminalistiky“.⁶ Nejedná se o překvapivý vývoj. Tento institut byl nejen detailněji odborně rozebrán dvěma profesory trestního práva v delších statích, které jej odborně podpořily (Kallab, 1904; Zucker, 1891), ale již v roce 1889 – ve stejný rok, kdy byla možnost podmíněně odložit trest poprvé uzákoněna v kontinentální Evropě – byla ministrem Schönbornem předložena výboru poslanecké sněmovny Říšské rady osnova zákona o podmíněném odsouzení. Tuto osnovu v lehce omezené podobě převzala i vládní předloha osnovy trestního zákoníku v roce 1891 (Kallab, 1904, p. 9), nicméně ta však nevyústila v

⁵ Trestů smrti bylo v roce 1919 uloženo 13.

⁶ Stenoprotokol z 84. schůze Národního shromáždění československého z pátku 17. října 1919, dostupný z <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/084schuz/s084011.htm>.

nový trestní kodex. Přesto však tyto návrhy a odborné debaty připravily půdu pro přijetí předmětného zákona v roce 1919.

Zákon o podmíněném odsouzení (a o podmíněném propuštění) obecně respektoval pravidla francouzsko-belgické koncepce, která byla jako nejvhodnější vnímána i sjezdem českých právníků v roce 1904 (Milota, 1919, p. 9). Zajímavé je, že osnova vládního zákona tuto teoretickou koncepci odrážela více než finální verze zákona, která byla přijata zákonodárcem, jelikož možnost podmíněně odložit trest označovala za výjimečnou, která musela být odůvodněna velice závažnými důvody. Verze přijatá poslanci tyto výrazy neobsahovala, přičemž oproti vládnímu návrhu rozšiřovala možnost podmíněně odkládat trest i na některé skupiny recidivistů, které byly vládním návrhem vyloučeny. Zákonem tak bylo umožněno podmíněně odkládat tresty odnětí svobody do 1 roku nebo peněžitě tresty pachatelům, kteří v posledních pěti letech nebyli odsouzeni za zločin na dobu delší tří měsíců nebo pro čin spáchaný z pohnutky nízké a nečestné. Pachatel musel během zkušební doby vést řádný život – byť toto primárně znamenalo nepáchat další trestnou činnost – a bylo možné pachateli uložit ochranný dozor.⁷ Z dnešního pohledu je zajímavé, že trestním příkazem nebylo možné podmíněně odložit výkon trestu, což bylo odůvodňováno nutností osobně poznat obžalovaného.⁸

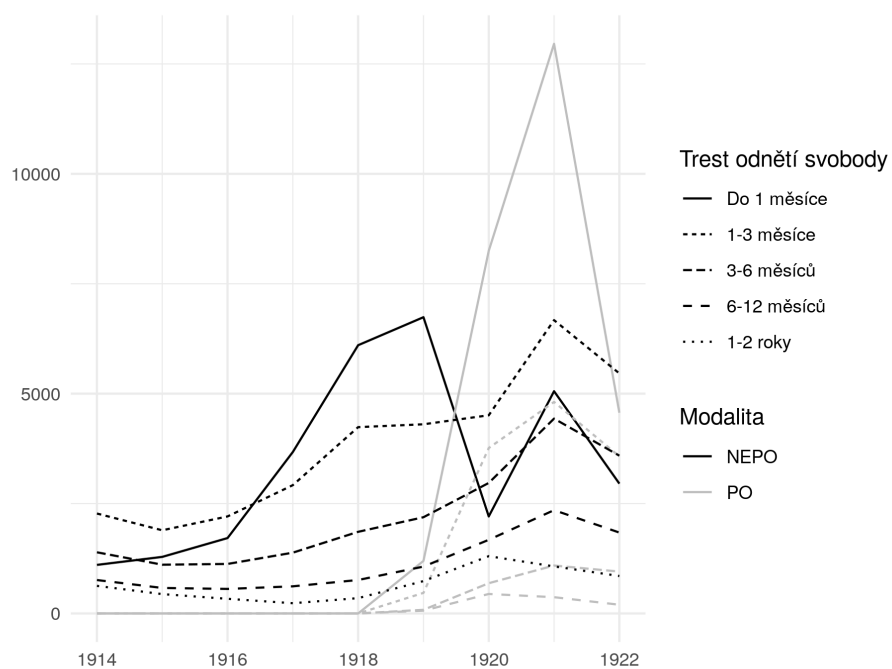
Dopady tohoto zákona na sankční politiku byly enormní, jak naznačují Grafy 1, 2 a 3.⁹ Podmíněný trest se stal do roka od svého přijetí dominantním trestem, přičemž nahradil zejména ty velmi krátké tresty odnětí svobody (do 1 měsíce u zločinů a do 1 týdne u přečinů a přestupků), u kterých byl výrazně častěji podmíněně odkládán, než nebyl. U trestů delších než 1 měsíc, resp. 1 týden, však v letech 1919-1922 stále převažovala nepodmíněná modalita trestu odnětí svobody, přičemž se stoupající výměrou trestu pravděpodobnost podmíněného odložení silně klesala. Peněžitě tresty začaly být podmíněně odkládány přibližně v polovině případů.

Graf 1: Tresty žaláře 1914-1922 (za zločiny)

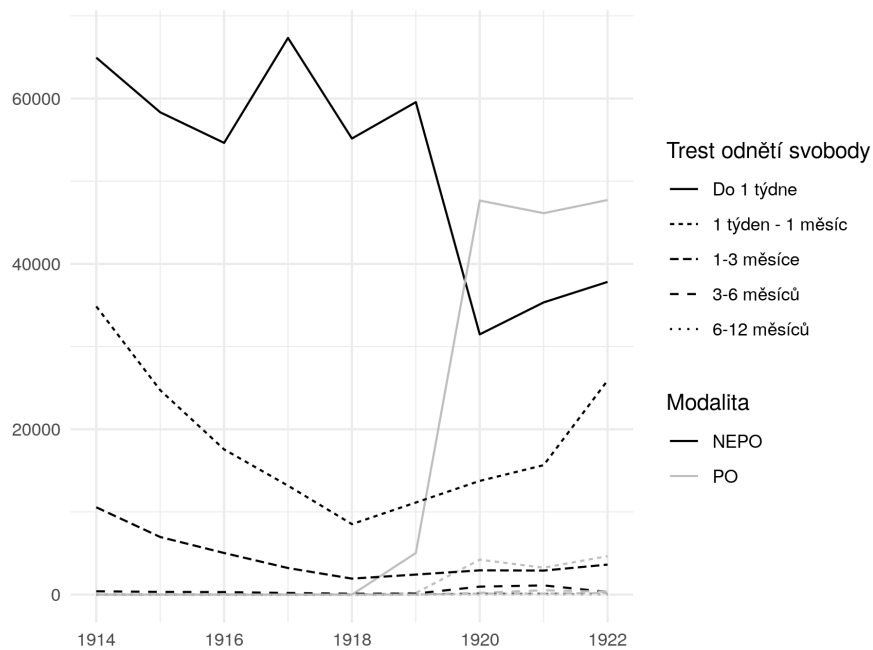
⁷ Viz z. č. 562/1919 Sb. a vládní návrh tohoto zákona, tisk č. 1688, dostupný z https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1688_01.htm.

⁸ § 2 nařízení vlády č. 598/1919 Sb., kterým se provádí zákon o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění.

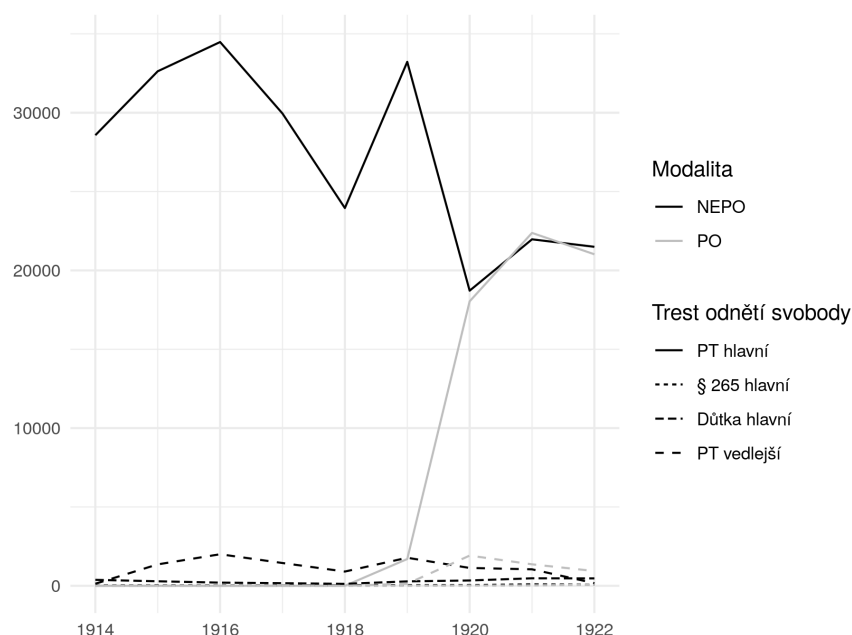
⁹ Údaje vychází z oficiálních statistik (Státní úřad statistický, 1925).



Graf 2: Tresty vězení 1914-1922 (za přečiny a přestupky)



Graf 3: Vybrané další tresty za přečiny a přestupky 1914-1922



Původní koncepce, dle které podmíněné odsouzení mělo být výjimečné, se zjevně nenaplnila. Teoretici se domnívali, že „zůstane vždy opatřením výjimečným“ (Kallab, 1904, p. 22), že by se podmíněného odsouzení „mělo ... užívat jen v případech nejzávažnějších“, jak se domníval prof. Jiří Pražák (Vaněk, 1890, p. 66), resp. se mělo omezit jen na „případy zvláštních ohledů hodné“ (Zucker, 1891, p. 16). Tento přístup byl reflektován v původním vládním návrhu a do určité míry jej převzala i judikatura Nejvyššího soudu. Ve 20. letech tak Nejvyšší soud opakovaně judikoval, že „[p]odmíněné odsouzení nutno obmeziti toliko na případy výjimečné, odůvodněné velmi závažnými a podstatnými důvody“¹⁰, či že „odklad trestu jest vždy jen výjimkou“.¹¹ Mělo se jednat o nahodilé, okolnostmi přivoděné „chvilkové vybočení“¹², které nekořenilo v povaze nebo v názorech pachatelových.¹³ Zejména tento judikatorní přístup je překvapivý. Výjimečnost byla ze zákona explicitně zákonodárci vyňata, praxe podmíněného odkládání výkonu

¹⁰ Rozh. ze dne 14. června 1923, Kr I 191/22, č. 1233 (jednotlivé svazky Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech trestních, dostupné na <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4888>; dále citovaná judikatura prvorepublikového a protektorátního Nejvyššího soudu je číslována dle těchto publikací); stejně např. rozh. NS ze dne 9. ledna 1922, Kr I 19/21, č. 683, ze dne 10. června 1926, Zm II 43/26, č. 2412 či rozh. ze dne 13. srpna 1927, Zn I 154/27, č. 2864.

¹¹ Rozh. NS ze dne 17. února 1920, Kr II 19/20, č. 136.

¹² Rozh. NS ze dne 12. září 1929, Zm I 739/28, č. 3578 a ze dne 11. září 1930, Zm I 92/30, č. 3955.

¹³ Rozh. NS ze dne 10. května 1929, Zm I 658/28, č. 3476.

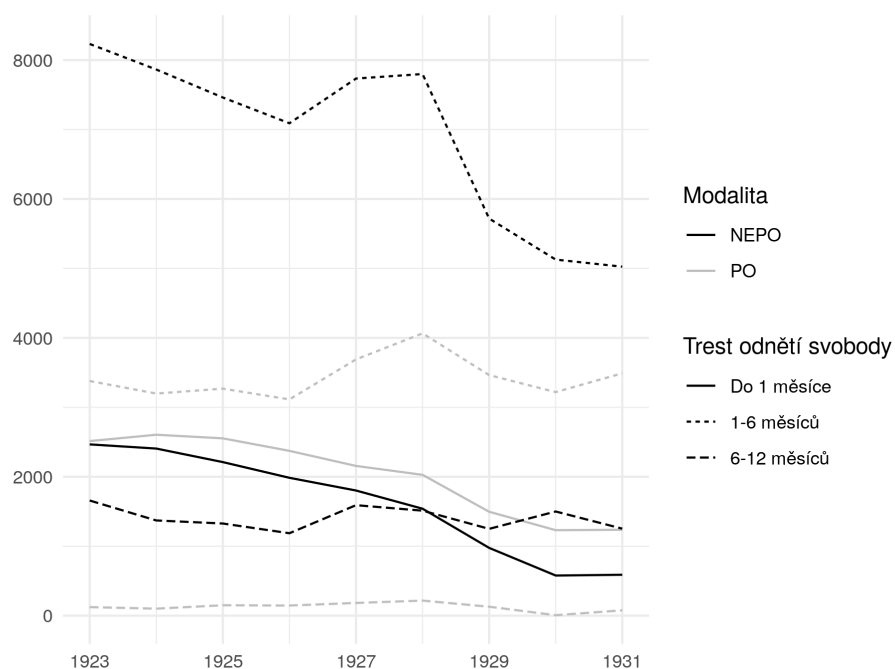
trestu odnětí svobody naprosto zjevně svědčila o jeho běžné a nikoli výjimečné povaze, přesto se však Nejvyšší soud – i deset let od přijetí zákona – snažil vytvořit dojem, že podmíněné odsouzení má být rezervováno jen pro výjimečné případy.

Žádné zavedení jiného trestu nemělo tak silný a okamžitý vliv na ukládání trestů jako umožnění podmíněného odsouzení. Proč byl nástup podmíněných trestů tak razantní? Zásadní roli pravděpodobně hrály čtyři faktory: (i) Přesvědčení odborné veřejnosti o škodlivosti uvěznění (diskutováno výše), (ii) vysoká frekvence extrémně krátkých trestů odnětí svobody (z Grafů 1 a 2 je vidět naprostá převaha trestů odnětí svobody do 1 týdne, resp. do 1 měsíce), (iii) neexistence alternativních trestů (volba byla de facto mezi uvězněním a pokutou, přičemž pokuta byla kritizovaná i proto, že často nebyla přizpůsobená majetkovým poměrům pachatele, viz Kallab, 1904, p. 18) a (iv) stoupající kriminalita po konci první světové války (Solnař, 1931, p. 114). Podmíněné tresty byly proto chtěné i potřebné (až nezbytné), což pravděpodobně vedlo k tomu, že začaly být používány ve výrazně vyšší míře, než pokud by byly zavedeny v situaci, kdy by existovaly jiné alternativy k uvěznění, kdy by uvěznění nebylo vnímáno tak negativně, kdy by tresty odnětí svobody byly delší či pokud by kriminalita klesala.

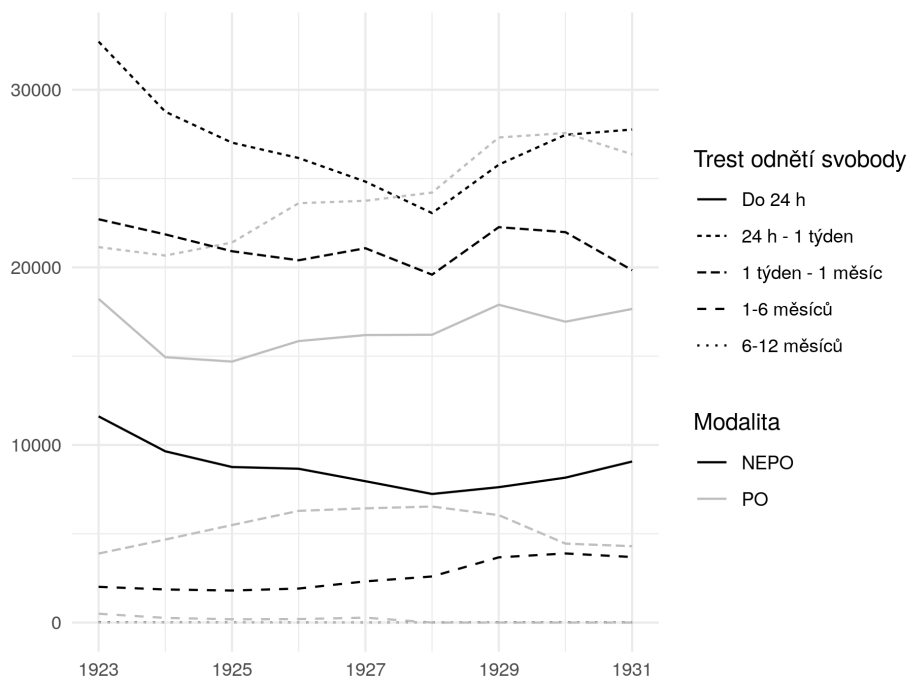
Trendy užití podmíněných trestů se výrazně nezměnily v letech 1923-1931, jak dokládají Grafy 4 a 5.¹⁴ Podíl podmíněných trestů odnětí svobody oproti nepodmíněným za zločiny se lehce zvýšil, stejně jako se lehce zvýšil podíl podmíněných trestů odnětí svobody za přečiny oproti těm nepodmíněným. Tedy radikální změna v sankční praxi, ke které došlo po umožnění podmíněného odsouzení, nebyla krátkodobá, ale přetrvala; dokonce se lehce prohloubila. Dominantně tedy byly ukládány velmi krátké tresty odnětí svobody a ty delší obecně nebyly podmíněně odkládány, což data za roky 1923-1931 dokládají lépe než ta za předcházející období. Z Grafu 5 je zřejmé, že významná část podmíněných trestů byla uložena ve výměře do 24 hodin, dominantní pak byly tresty ve výměře do jednoho týdne.

Graf 4: Tresty žaláře 1923-1931 (za zločiny)

¹⁴ Údaje opět vychází z oficiálních statistik (Státní úřad statistický, 1931).



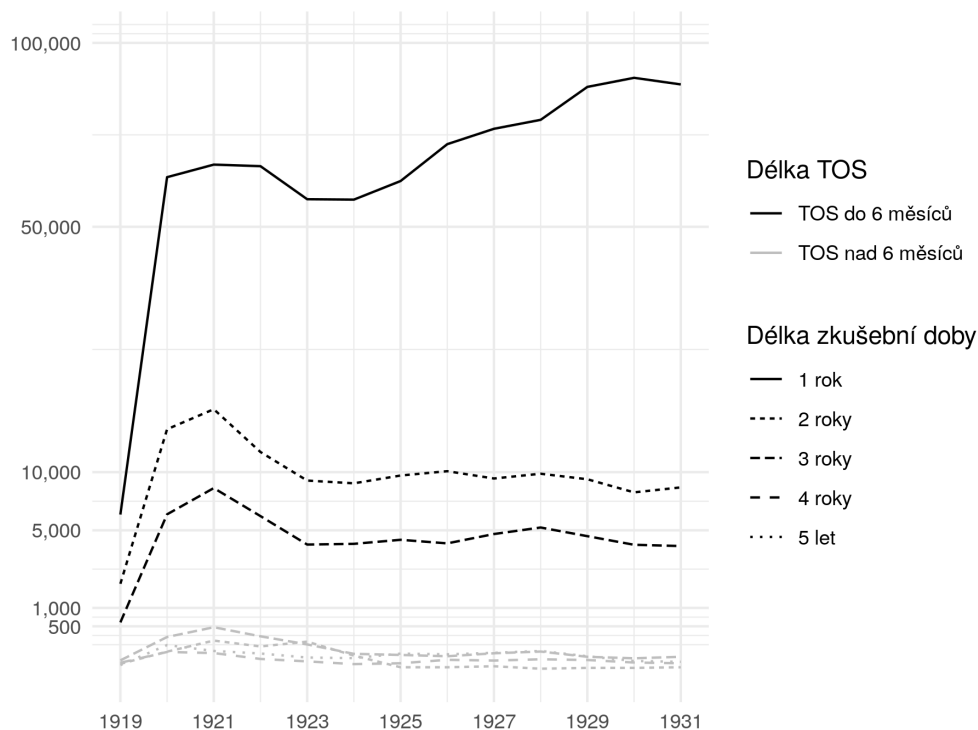
Graf 5: Tresty vězení 1923-1931 (za přečiny a přestupky)



Délky zkušebních dob podmíněných trestů odnětí svobody odrážely krátké výměry podmíněně odložených trestů odnětí svobody. Jak vyplývá z Grafu 6, velká většina trestů odnětí svobody byla odkládána na 1 rok, v menším počtu případů pak i na 2 či 3 roky. Jen

sporadické ukládání trestů odnětí svobody nad 6 měsíců je důvodem, proč takřka neexistují případy, ve kterých byla zkušební doba stanovena na 4 či 5 let.

Graf 6: Délka zkušební doby v závislosti na délce trestu odnětí svobody (1919-1931)¹⁵



Jak tedy můžeme hodnotit stabilizaci situace v období první republiky? Podmíněné odsouzení je využíváno velmi široce, ale primárně pokud byl uložen trest odnětí svobody do jednoho měsíce. Tedy v případech, ve kterých by v současné době byl jen těžko uložen nepodmíněný trest. Podmíněné zastavení trestního stíhání či uložení peněžitého trestu, trestu obecně prospěšných prací či jiných trestů by dnes bylo výrazně pravděpodobnější. Delší tresty odnětí svobody jsou podmíněně odkládány méně často či výjimečně: Trest odnětí svobody ukládaný za přečiny a přestupky ve výměře 1 týden – 1 měsíc je podmíněně odkládán v menší čtvrtině případů a ten delší jednoho měsíce není takřka nikdy podmíněně odkládán. Podobně i za zločiny jsou odkládány ty kratší tresty odnětí svobody: Podmíněné odložení trestu delšího šesti měsíců je spíše výjimečné a tresty ve výměře mezi 1 a 6 měsíci jsou častěji uloženy nepodmíněně, než podmíněně.

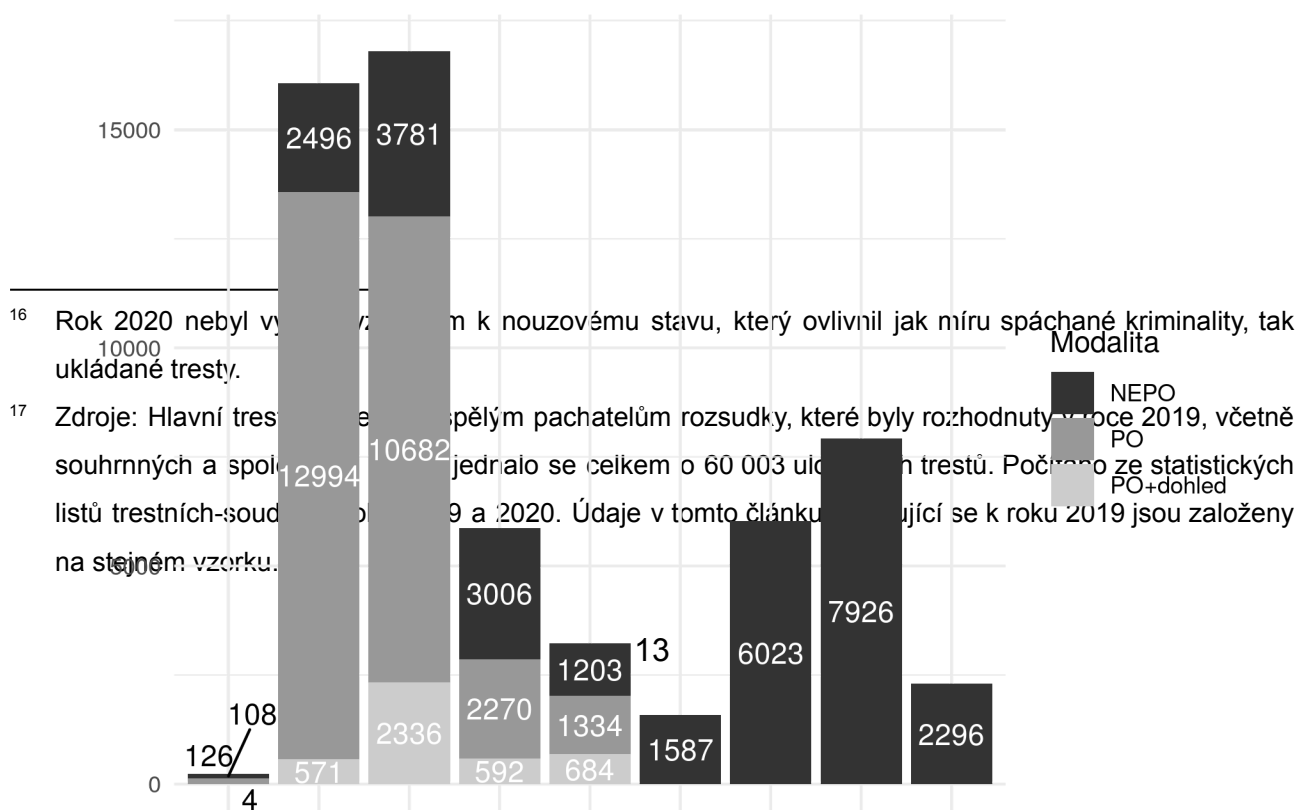
¹⁵ Zdrojem jsou opět oficiální statistiky (Státní úřad statistický, 1925, 1931, 1937).

Současná situace

Přesuňme se z let 1919-1931 do roku 2019.¹⁶ Situace je naprosto odlišná, jak dokládá Graf 7. Krátké tresty do jednoho měsíce, které za první republiky dominovaly, téměř nejsou ukládány. Většina podmíněných trestů je delší šesti měsíců, tedy v kategorii, která za první republiky byla takřka nevyužívaná. Míra podmíněně odložených trestů odnětí svobody je sice nižší u delších trestů odnětí svobody oproti těm kratším, ale i v kategorii trestů nad 24 a do 36 měsíců převažuje podmíněné odsouzení. Podmíněný trest je tedy tím hlavním, základním trestem. Užívá se častěji než všechny ostatní tresty dohromady.

Toto bylo umožněno výrazným rozšířením podmínek, za kterých lze podmíněně odložit tresty odnětí svobody. Toto dokumentuje Tabulka 1, která porovnává základní aspekty právních úprav v letech 1919 a 2021. Zásadním rozdílem je, že v současnosti je možné podmíněně odložit výkon výrazně delších trestů (nikoli jen do 1 roku, ale i do 3 let), přičemž to je dovoleno u všech trestných činů i u všech pachatelů a je možné tak učinit i trestním příkazem. Soudce tak může uložit trest odnětí svobody a podmíněně odložit jeho výkon takřka u všech pachatelů; mnozí soudci tak činili. Přesto se však výrazně neproměnily principy, na jejichž základě se má rozhodovat o podmíněném odsouzení; předpoklad vedení řádného života je stále dominantním faktorem, byť jeho obsah není tak jasně definován jako za první republiky. Podstatnou změnou je, že vedlejší tresty se dnes neodkládají.

Graf 7: Trest odnětí svobody v roce 2019¹⁷



Tabulka 1: Zákonná úprava POTOS v roce 1919 a 2021

	1919	2021
Pozitivní vymezení okruhu pachatelů	TOS do 1 roku	TOS do 3 let
Negativní vymezení okruhu pachatelů	Odsouzení pro zločin a TOS > 3m či čin spáchaný z pohnutky nízké a nečestné v posledních 5 letech	---
Procedurální limitace	Nemožnost uložit trestním příkazem, soud 1. stupně může rozhodnout o PO i ve veřejném zasedání po vynesení rozsudku	Trestním příkazem TOS do 1 roku.
Rozhodující faktor	Očekávání vedení pořádného života	Očekávání vedení řádného života
Zkušební doba	1-3r u TOS < 6m, 2-5r u TOS > 6m	1-5 let
Důvody nařízení (= co obnášelo nevedení řádného života)	Spáchání dalšího trestného činu, nezřízené pití a hráčství, zahálčivý či nemravný život, odmítání nahrazení škody	Nevedení řádného života a vyhovění podmínkám (bez výslovného stanovení omezení či povinností pouze nepáchání trestné činnosti ¹⁸)
Možnost ponechání v platnosti	Pokud další TOS za zločin je PO; pokud odsouzen za přečin/přestupek, soud určí, zda se má trest vykonat.	Vždy (nad rámec původního stanovení dohled, prodloužena zkušební doba či stanovena omezení a povinnosti)
Vedlejší tresty + právní následky TČ	Odloženy vedlejší tresty i právní následky vyjma náhrady škody.	Neodkládá se.

Vývoj 1919-2021

V současné době máme výrazně širší možnosti ukládání podmíněných trestů, čehož praxe využívá, v důsledku čehož podmíněné tresty nabyly dominantního postavení v sankčním systému. Zároveň však principy, na základě kterých se má rozhodovat o podmíněných

¹⁸ Nález sp. zn. I. ÚS 1202/17 ze dne 15. 8. 2017 (N 151/86 SbNU 527), bod 21; pro účely transparentnosti uvádím, že na přípravě tohoto nálezu jsem se podílel jako asistent soudkyně zpravodajky.

trestech, jsou v mnohém podobné, jako v roce 1919. Toto nás nutně přivádí k otázce, zda je současná situace důsledkem určité koncepce, či zda je důsledkem nepromyšlených nekoncepčních změn. Reflektuje dnešní úprava skutečnost, že oproti roku 1919 je dnes k dispozici mnoho druhů hlavních trestů (tedy trestů, které lze uložit samostatně)? Na tyto otázky hledám odpovědi v další části tohoto článku, ve které se zabírám vývojem legislativy, praxe a odborné diskuze v letech 1919-2021.

Legislativní změny a jejich odůvodnění

Podmínky pro ukládání podmíněného trestu se od roku 1919 neustále rozšiřovaly a to ve všech ohledech. První rozšíření spočívalo v poslanecké změně vládního návrhu zákona z roku 1919, již bylo vypuštěno zejména ustanovení o výjimečnosti takové možnosti. V začátcích první republiky se tuto výjimečnost snažily znovu nastolit návrhy trestních zákoníků. Osnova z roku 1921 počítala s tím, že se mělo jednat o „výjimečně neblahé odbočení od celkového chování“ (Miříčka, 1922, p. 65), a profesorská osnova z roku 1926 počítala s tím, že čin měl být „rázu výjimečného“ (Komise pro reformu československého trestního zákona, 1926a). Tyto myšlenky byly podloženy tím, že bylo vnímáno, že v praxi vznikl problém se „šablonovitý[m] užívání[m]“ podmíněného trestu (Miříčka, 1922, p. 65), a že by podmínka „neměla ... být považována jako snadné vyvážnutí bez trestu“ (Komise pro reformu československého trestního zákona, 1926b, p. 71).

Od tohoto trendu se odlišovala úřednická osnova trestního zákona z roku 1937, která počítala s tím, že by soud musel podmíněně odložit výkon trestu, „lze-li mít z podstatných důvodů za to, že se viník příště zdrží trestných činů i bez výkonu trestů“ (Národní shromáždění, 1937, pp. 27–28). Zároveň však možnost podmíněně odložit tresty na svobodě omezovala, protože nepřipouštěla možnost podmíněně odložit trest žaláře, který bylo možné uložit ve výměře šesti měsíců až dvacet let. Výjimečnost legislativně zakotvil – určitým způsobem – až trestní zákon z roku 1950, který předpokládal, že během zkušební doby měl pachatel dokázat, že šlo „jen o ojedinělé vybočení z mezí jinak řádného života“.¹⁹

¹⁹ Důvodová zpráva, K §§ 17 až 28.

Trestní zákon z roku 1950 taktéž zakotvil obecný princip, že podmíněné odsouzení je vyloučeno v případech, kde by se to přičilo „důležitému obecnému zájmu“.²⁰ O přijetí podobného principu se přitom snažily všechny osnovy trestních zákoníků. Osnova z roku 1921 neumožňovala podmíněné odložení výkonu trestu, mělo-li to odporovat veřejnému zájmu, profesorská osnova z roku 1926 přičilo-li se to „důležitému zájmu veřejnému“, stejně jako osnova z roku 1937 (Komise pro reformu československého trestního zákona, 1926a, p. 28; Miřička, 1922, p. 65; Národní shromáždění, 1937, p. 28).

Trestní zákon z roku 1950 tak v oblasti podmíněného odsouzení přijal dva principy, které měly výrazněji omezit možnost podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody, a to v mnohém v souladu s prvorepublikovými teoretickými koncepcemi (nad jejich rámec pak zrušil možnost podmíněně odložit peněžitý trest). Zároveň však možnost podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody také rozšířil, když zrušil omezení podmíněně odkládat výkon trestů vybraným skupinám recidivistů, a pozměnil, když stanovil, že vedlejší tresty se podmíněně nedokládají automaticky, ale že záleží na rozhodnutí soudu.

Zásadní změnu přinesla novela trestního zákona z roku 1956. Ta totiž (i) rozšířila možnost podmíněného odložení trestu i na tresty odnětí svobody do 2 let, (ii) zrušila ustanovení neumožňující podmíněné odložení trestu tam, kde by se to přičilo obecnému zájmu, (iii) zrušila ustanovení ohledně ojedinělého vybočení z mezí jinak řádného života a (iv) zrušila zákaz podmíněně odkládat tresty uložené za vybrané trestné činy²¹. Tato změna byla odůvodněna tím, že úprava z roku 1950 neumožňovala „rozvíjení výchovné funkce trestního soudnictví“.²² Zároveň však nerozebírala mechanismy této výchovy či ukotvení této nové koncepce podmíněného trestu.²³ K přeměně prvorepublikového podmíněného trestu na podmíněný trest nového typu pak přispělo i přijetí trestního zákona

²⁰ § 24 odst. 1 písm. a).

²¹ Toto omezení znalo již prvorepublikové zákonodárství (např. § 35 zákona na ochranu republiky či § 9 zákona č. 129/1921 Sb.). Trestní zákon z roku 1950 však toto omezení výrazněji rozšířil na 27 trestných činů.

²² Důvodová zpráva, Úvod.

²³ Zmiňována jsou např. „ustanovení zakazující vyslovit podmíněné odsouzení u některých trestných činů, i když ... by bylo jeho vyslovení plně na místě“, aniž by toto bylo konkretizováno, či zmínka o přihlédnutí zejména k účelu trestu spočívající v generální prevenci, aniž by se vypořádala se změnou koncepce trestu; viz důvodová zpráva.

z roku 1961, který již soudu neposkytoval možnost podmíněně odložit výkon vedlejších trestů.

K dalšímu zásadnímu rozšíření možností podmíněného odsouzení dochází až v letech 1997-2009. Společně se (znovu)zavedením dohledu novelou z roku 1997 dochází i k umožnění podmíněně odložit výkon trestů odnětí svobody ve výměře mezi dvěma a třemi lety, pokud je zároveň uložen dohled. Navýšení bylo v důvodové zprávě odůvodněno tak, že zkušební doba v důsledku intenzivního dohledu bude „podstatně náročnější“, a proto možnost podmíněně odkládat i výkon delších trestů odnětí svobody nepředstavuje snížení trestní represe. V roce 2001 je pak uzákoněna možnost výjimečně ponechat podmíněné odsouzení v platnosti, i pokud odsouzený zavinil příčinu k nařízení výkonu trestu, což bylo do té doby umožněno jen mladistvému, který nedovršil dvacátý rok v době, kdy zavinil příčinu k výkonu trestu.²⁴ Trestní zákoník z roku 2009 pak umožnil podmíněně odkládat tresty ve výměře mezi dvěma a třemi lety i bez uložení dohledu, s odůvodněním, že někdy byl dohled ukládán jen formálně, aby bylo možné podmíněně odložit trest uložený ve výměře mezi dvěma a třemi lety.²⁵

Mezi roky 1919 a 2009 jsme tak svědky pozvolného – až plíživého – rozšiřování podmínek podmíněného odložení trestu odnětí svobody. Generace trestních právníků, která zažila přijetí podmíněného trestu odnětí svobody, se tyto podmínky snažila – neúspěšně – omezit. Poslední omezení přinesl trestní zákon z roku 1950. Následující generace, která již vyrůstala v systému, kterému dominovalo ukládání podmíněného odsouzení, potřebě omezení jeho užití nerozuměla, nepovažovala jej za výjimku a nebránila se rozšíření možností podmíněně odkládat tresty odnětí svobody. Zatímco za první republiky byla minimálně teoreticky podmínka stále brána jako varianta trestu odnětí svobody, na přelomu padesátých a šedesátých let je sice podmíněné odsouzení formálně

²⁴ § 64 odst. 1. Nejednalo se však o novou koncepci, již v meziválečném období byla soudu dána možnost usoudit, zda má být odložený trest vykonán, pokud se pachatel ve zkušební době dopustil další trestné činnosti. Rozlišoval přitom mezi přečiny a přestupky, kdy mu byla dána neomezená možnost, a zločiny, kdy tak mohl rozhodnout jen pokud byl pachatel opětovně odsouzen podmíněně. V těchto případech měl soud rozhodnout „podle povahy činu i podle ostatních okolností“ (§ 6 bod 4 zákona o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění), měl tedy širokou diskreci. Zákon (ale ani např. Milotův komentář, 1919, p. 38) přitom nepředjímal výjimečnost takové situace, oproti současné právní úpravě.

²⁵ Důvodová zpráva, K § 79 až 81.

trestem odnětí svobody²⁶, ale materiálně se z něj stává nový druh trestu.²⁷ Nová generace trestních právníků pak přichází po revoluci a postupně dále rozšiřuje možnost podmíněně odkládat výkon trestu odnětí svobody. Ani změny jimi přijaté však nevypovídají o koncepčním uvažování o postavení podmíněného odsouzení. Nejdříve se rozšíří možnost podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody za současného uložení dohledu i na delší tresty, přičemž následně se zruší nutnost uložení dohledu, protože je ukládán jen formálně. Původní myšlenka z roku 1997 se přitom vytrácí. „Salámovou metodou“ tak zákonodárce změnil podmíněný trest tak, že neodpovídá ani původní koncepci, ale ani žádné jiné principiální koncepci.

Před položením otázky, proč se tak dělo, je třeba odpovědět na to, zda se náhodou neopouštěl francouzsko-belgický koncept podmíněného odsouzení ve prospěch anglosaské koncepce probace. Zejména porevoluční vývoj v Česku, kdy vznikla Probační a mediační služba ČR a byla uzákoněna možnost podmíněně odložit výkon trestu za současného dohledu, by tuto hypotézu podporoval. Skutečnost, že u podmíněného odsouzení uloženého bez dohledu se dbá takřka výlučně na nepáchání další trestné činnosti (či případně na nahrazení škody), že se detailně nezjišťují poměry pachatelů a že se s pachateli odsouzenými k tomuto trestu nijak nepracuje, však tuto hypotézu nepodporuje. Maximálně tak vzniká situace, kdy koexistuje sankce podobná anglosaské probaci a francouzsko-belgický typ podmíněného odsouzení, byť současná anglosaská koncepce probace se výrazně liší od českého pojetí podmíněného trestu s dohledem (srov. např. Dohety, 2016, diskutující podmínky probace v USA). Ať máme jakýkoli doktrinální názor, z Grafu 7 je zřejmé, že podmíněné tresty s dohledem jsou ve výrazné menšině oproti podmíněným trestům bez něj; probace tedy minimálně hraje druhé housle.

²⁶ Resp. mezi druhy trestu je uváděno pouze odnětí svobody [§ 18 odst. 1 písm. b) trestního zákona z roku 1950, § 27 písm. a) trestního zákona z roku 1961]; z logiky věci je tedy podmíněné odsouzení bráno jako modifikace výkonu trestu odnětí svobody, což je potvrzováno např. tím, že v trestním zákoně z roku 1961 je systémově zařazeno do oddílu společně s podmíněným propuštěním či upuštěním od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti.

²⁷ Nepochopení podstaty podmíněného trestu dobovou literaturou se ukazuje např. i v zásadní práci Oty Novotného *O trestu a vězeňství*, kde píše, že „Podmíněné odsouzení se stává nepodmíněným upuštěním od odsouzení s tím, že při spáchání nového trestného činu bude pachatel potrestán dvojnásobně“ (Novotný, 1969a, p. 230), přičemž pomíjí, že přesně toto bylo původním smyslem podmíněného trestu (viz výklad k původnímu francouzsko-belgickému pojetí).

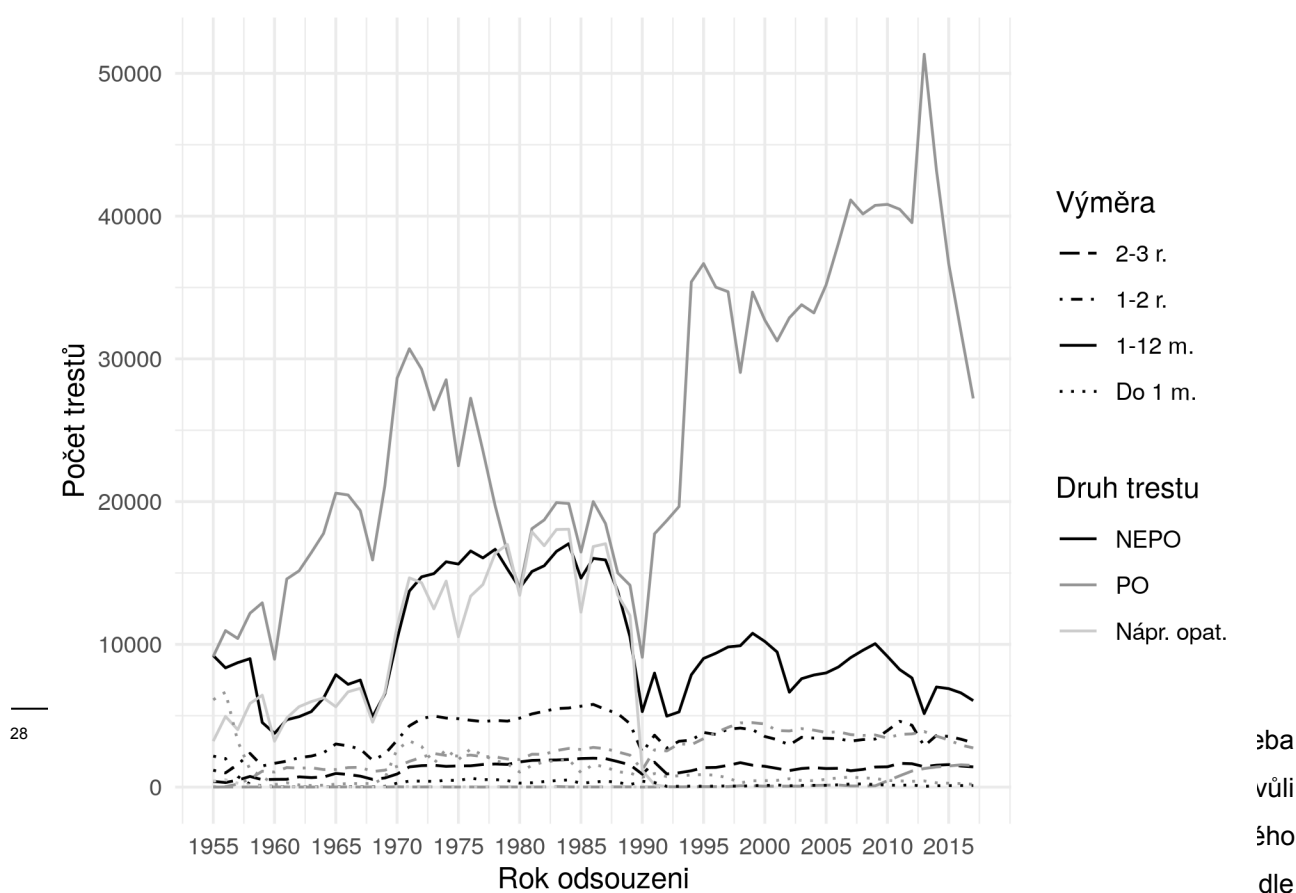
Proč docházelo k takovému rozšiřování? Mojí hypotézou je, že možnost podmíněně odkládat čím dál více trestů bylo nejjednodušší cestou, (i) jak snížit vězeňskou populaci (či ji nenechat příliš narůst) a (ii) jak se vyrovnat s nárůstem kriminality při omezených zdrojích trestního systému. Toto řešení bylo populární pro všechny. Z hlediska praktiků se jednalo o procesně nejjednodušší cestu, jak uzavřít projednávanou věc (nejsou nuceni opatřovat jakékoli podklady pro jeho uložení a můžou ho uložit trestním příkazem), a to i proto, že podmíněný trest je odsouzenými často vítán, protože nejsou uvězněni. Odborná veřejnost mohla být přesvědčená, že dává pachatelům další šanci, a že podmíněný trest může posloužit jako nástroj převýchovy. Podmíněný trest se podle této hypotézy nestal populární pro svoji podstatu, ale z důvodu svojí jednoduchosti a problematičnosti způsobené ostatními tresty (či jejich neexistencí), nutností vypořádat se s velkým množstvím případů a určitým reformním apelem podmíněného trestu na nápravu pachatele. Tento apel byl podpořen i verbálním zdůrazňováním prvků, které byly blízké spíše anglosaskému systému probace (termín řádný život, možnost ukládat přiměřená omezení a povinnosti apod.), aniž by však byly realizované. Prvky posunující francouzsko-belgický systém podmíněného odsouzení k anglosaské koncepci probace totiž běžně zůstávaly jen na papíře a v praxi nebyly naplňované. Za řádný život se tak bralo jen nepáchání další trestné činnosti a povinnosti či omezení se takřka neukládaly (Fábry, 1983; Jestřáb, 1960).

Odraz v datech: Vývoj ukládaných trestů 1955-2017

Postupné ustupování od krátkých trestů odnětí svobody a podmíněné odkládání stále delších trestů odnětí svobody mezi roky 1955-2017 dokumentuje Graf 8. Tresty odnětí svobody s výměrou do jednoho měsíce se prakticky přestaly ukládat v druhé polovině padesátých let, a to jak podmíněné, tak nepodmíněné. Oproti tomu vzrostla popularita trestů mezi jedním měsícem a rokem, které dominují trestní politice do současnosti. S každým zavedením možnosti podmíněně odkládat delší tresty – ať již do dvou let v roce 1956 či do tří let v roce 2009 (resp. 1997 za současného uložení dohledu) – se soudy této možnosti velmi rychle chopily a do několika let začaly být podmíněné tresty v příslušné kategorii velmi časté.

K silnému nárůstu užití podmíněných trestů odnětí svobody pak dochází po roce 1990, pravděpodobně z několika důvodů. Registrovaná kriminalita výrazně narůstá (Marešová & Scheinost, 1994), je zrušen trest nápravného opatření a není zaveden trest obecně prospěšných prací (který lze ukládat až od roku 1996). Soudy se tak po roce 1990 ocitají v situaci, která je velmi podobná té těsně po první světové válce. Musí si vybrat primárně mezi uvězněním a peněžitým trestem a přitom musí rozhodovat velké množství případů velmi rychle. Neexistují alternativní tresty ani probační služba a situace v soudnictví je komplikovaná. Podmíněné odsouzení v takové situaci nepřekvapivě získává naprosto dominantní roli (Solnař & Vanduchová, 2009, p. 103). Určitou roli pak mohlo hrát i uvolnění politického tlaku na ukládání méně podmíněných (a více nepodmíněných) trestů odnětí svobody, který byl opakovaně vyjadřován např. v 70. letech (Němec, 1971), jehož výsledek (přísnější sankční politika v období normalizace) je z Grafu 8 zřejmý.

Graf 8: Tresty odnětí svobody 1955-2017²⁸



mého názoru poskytují dostatečně spolehlivý přehled o obecných trendech. Data obsahují i odsouzení dle zákona o přestupcích z roku 1969, jelikož umožňoval odejmout svobodu, tedy nejprísnejší postih, který má stát k dispozici.

Období do komunistického puče v roce 1948 je charakterizováno vyšším zájmem odborné literatury a judikatury o podmíněný výkon trestu odnětí svobody. Vyjma předprvoválečných děl výše zmíněných, které teoreticky rozebírají důvody vzniku podmíněného odkladu a jeho výhody a nevýhody, vznikly zejména dva komentáře k zákonu o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění (Milota, 1919; Takáč & Svitok, 1946). Nejvyšší soud se dále za první republiky detailně ve své judikatuře věnuje výkladu tohoto zákona (viz např. výše zmíněná judikatura k výjimečnosti podmíněného odsouzení). Principy, dle kterých se mají soudy řídit, jsou tedy jasněji vyloženy.

Po roce 1948 je tento vývoj násilně přerušen, přičemž na něj bylo navazováno jen výjimečně. Byť se např. v 60. letech opět začíná diskutovat otázka podmíněného trestu odnětí svobody (zejména jeho frekvence), takřka nikdy se nerozebírá jeho účel či důvod, proč byl do trestního systému zaveden a jaké by mělo být jeho postavení v systému sankcí. V tehdejší literatuře, která se zaměřovala na podmíněné odsouzení (Jestřáb, 1960; Moural & Mach, 1964; Schubert, 1959; Štěpán, 1965; Tolar, 1954), je existence a nastavení podmíněného trestu v mnohém brána jako samozřejmost, aniž by se uvažovalo nad jeho koncepcí či nad principy určujícími rozhodování o něm, které by jí nejlépe odpovídaly. Tato situace se výrazně nemění ani v sedmdesátých a osmdesátých letech (Fábry, 1983; Matoušková, 1980; Novotný, 1969b), jedinou výjimkou je rozsáhlá, podrobná a inspirativní práce Bohumila Repíka (1978, 1980), který se detailně zabývá vývojem podmíněného trestu v socialistických i kapitalistických zemích, byť je poplatná době vzniku např. i tím, že takřka necituje zdroje uváděných tvrzení.

I dnes se odborná literatura podmíněným trestem příliš nezabývá. Současná komentářová literatura (Augustinová, 2015; Púry, 2012b; Ščerba, 2020) se výhodami a nevýhodami podmíněného trestu či jeho koncepcí a účelu taktéž nevěnuje, což je do určité míry pochopitelné vzhledem právě k povaze komentářové literatury. Zároveň však tento nedostatek ale vede i k problému současných komentářů, který spočívá v opakování názorů judikatury Nejvyššího soudu zejména z období před rokem 1989, která se však týkala jiné právní úpravy, vycházela z jiných koncepcí účelu trestu a nezabývala se koncepcí podmíněného trestu, jeho postavením v systému sankcí či nepříznivými důsledky, které mohou vznikat v každodenní praxi. Obdobně nezohlednění

prvorepublikové literatury, judikatury či teorie podmíněného odsouzení vede k tomu, že není zpochybněna např. podivná předlistopadová judikatura Nejvyššího soudu diktující zohlednit generální prevenci při rozhodování o podmíněném odložení výkonu trestu. Tuto otázku detailněji rozeberu v dalším článku.

Podmíněné odsouzení jako druh trestu odnětí svobody či samostatný druh trestu?

Současná praxe ukládání trestu odnětí svobody, jehož výkon je podmíněně odložen, se velmi pravděpodobně významně liší od koncepce zamýšlené trestním zákoníkem. Trest odnětí svobody by dle současné teoretické koncepce měl být přípustný jen v případech, „které představují typově nejzávažnější porušení práva“ u pachatelů, u kterých selhávají tresty, které nejsou spojeny s odnětím svobody (Púry, 2012a, sec. K odst. 1). Podobně tuto koncepci vyjádřila i důvodová zpráva k trestnímu zákoníku, dle které by trest odnětí svobody (obecně, nikoli jen ten nepodmíněný) měl být chápán jako „ultima ratio“ a před uložením trestu odnětí svobody by soud měl zvažovat uložení jiných sankcí, protože trest odnětí svobody je tím nejpřísnějším trestem, který má být uložen jen tehdy, pokud mírnějšími druhy trestů nelze naplnit účelu trestů.²⁹

To však zjevně není naplňováno. Nelze věřit tomu, že 52,6 % pachatelů odsouzených v roce 2019 bylo nutné uložit trest odnětí svobody, ale vzhledem k osobě pachatelů a očekávání, že budou vést řádný život, byly výkony trestů podmíněně odloženy. Nenaplňování koncepce trestu odnětí svobody jako nejpřísnější sankce naznačuje i výzkum zkoumající tendence více ukládat peněžitě tresty, dle kterého peněžitě tresty v letech 2016-2017 nahradily právě podmíněné tresty odnětí svobody (Drápal, 2021, pp. 48–85). Peněžitě tresty mají přitom být na žebříčku trestů seřazených podle závažnosti na opačném konci než trest odnětí svobody (von Hirsch, 2017, p. 91; podobně i § 52 odst. 1).³⁰

²⁹ Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku, části K § 38 a K § 52.

³⁰ Kalvodová (2002, p. 249) navrhuje koncipovat podmíněné odsouzení jako samostatný druh trestu, který by měl být dokonce nejmírnějším ze všech trestů, tedy i mírnějším než peněžitý trest. Tento názor však v pozdějších publikacích autorky není výslovně zmíněn (Kaldová, 2016, pp. 173–178).; Ščerba pak rozebírá komplikace při zařazení podmíněného trestu do žebříčku alternativních trestů dle závažnosti (2014, pp. 36–37).

Český teoretický koncept je pravděpodobně jen velmi těžko udržitelný. Chápání trestu odnětí svobody jako jednoho druhu trestu (§ 52 odst. 2 TZ), u kterého je nejdříve třeba stanovit jeho druh a výměru a teprve následně rozhodnout o jeho modalitě (§ 81 odst. 1 TZ), je problematické z několika perspektiv. Již jeho výchozí premisa je totiž pokřivená. Na jednu stranu se vyžaduje od soudce, aby došel k závěru, že jej má ukládat jen tehdy, když mírnějšími druhy trestů nelze naplnit účelu trestů – a má být použit jako sankce poslední možnosti – a přitom říká, že v následném kroku ve skutečnosti není nutné nařídit jeho výkon, ale lze tento výkon podmíněně odložit. Tento penologický paradox byl v zahraničí opakovaně kritizován (Freiberg, 2019, p. 81; Gemmell, 1997, p. 337; Roberts, 2004, p. 106).

Dále, pokud jeden soudce rozhoduje jak o uložení trestu odnětí svobody, tak o jeho modalitě, tak mu nic nebrání v tom, aby zvolené modalitě přizpůsobil délku trestu, tedy ukládal delší podmíněné tresty namísto kratších nepodmíněných (zmiňováno v zahraničí jako tzv. *sentence inflation*, např. Bottoms, 1979, pp. 438–439; Freiberg, 2019, p. 94).³¹ Pokud však k tomuto dochází, má to neblahé dopady na další rozhodování soudů. Nejen, že taková praxe zhoršuje kumulaci trestů (Drápal, 2020), ale pravděpodobně zvyšuje neochotu soudců nařizovat výkon trestu odnětí svobody v případě další (zejména bagatelní) trestné činnosti. Zákonodárce tomu může kompletně zabránit pouze zavedením dvoufázového rozhodování dvěma osobami, což by ale vyžadovalo prodloužení trestního procesu a zavedení kompletně nového institutu (např. po francouzském vzoru soudce rozhodujícího o výkonu trestu, tzv. JAP), aniž je zřejmé, zda je takové řešení vhodné.

Správné rozhodování o podmíněném odsouzení by vyžadovalo podrobnější informace o pachateli a tedy o potřebě a vhodnosti podmíněného odložení výkonu. Pokud však v roce 2019 70,1 % podmíněných trestů bylo uloženo trestním příkazem, jen těžko lze hájit pozici, že soudy mají k dispozici dostatečné poznatky o osobě pachatele a že mohou kvalifikovaně rozhodnout o podmíněném odsouzení.

³¹ Toto by se nemělo dít, protože by mělo docházet k rozhodování ve dvou krocích. Trestní zákoník mluví o odložení trestu poté, co byla stanovena jeho výměra (§ 81 odst. 1). Naznačuje to i Kalvodová, když zmiňuje, že je pachatel uznán vinným, je mu uložen trest odnětí svobody v určité délce, přičemž následně se mu odkládá výkon trestu, pokud dále nepáchá trestnou činnost (Kaldová, 2002, p. 50); podobně i Ščerba uvádí, že rozhodnutí o podmíněném odkladu následuje až poté, co soud uložil trest odnětí svobody v určité výměře (Ščerba, 2020, p. 938).

Nakonec lze vznést i argument založený na veřejném mínění. Podmíněné tresty odnětí svobody nebyly vnímané jako ekvivalentní těm nepodmíněným veřejností, praktiky i vězni: Podmíněný trest odnětí svobody ve výměře 3 let byl vnímán jako přibližně přiměřený nepodmíněnému trestu odnětí svobody ve výměře 3-6 měsíců (Sebba, 1978; Sebba & Nathan, 1984), resp. podmíněný trest odnětí svobody ve výměře 1 roku byl vnímán jako ekvivalent 1-2 měsíců nepodmíněného trestu odnětí svobody (Pina-Sánchez et al., 2019). Na základě těchto argumentů lze uzavřít, že může být načas opustit současnou teoretickou koncepci podmíněného trestu, která je problematická nejen z teoretického hlediska a nepochopení (či nesouhlasu) veřejností, ale i z hlediska výrazné náročnosti, pokud by měla být skutečně naplňována.³²

Česká praxe se tak pravděpodobně blíží slovinskému konceptu podmíněných trestů, v jehož rámci je podmíněný trest ukládán v situaci, kdy okolnosti nenasvědčují tomu, že je třeba uložit trest odnětí svobody³³, odborně řečeno nebyla překročena tzv. *custody threshold* (Hutton, 2019; Padfield, 2011; Roberts & Harris, 2017). Nedochozí tedy nejdříve k rozhodnutí o uložení trestu odnětí svobody a teprve následně k rozhodnutí o odložení jeho výkonu. Příkladem takového pojetí podmíněných trestů může být i občasné zdůrazňování pojetí nepodmíněného trestu odnětí svobody jako „ultima ratio“ českou literaturou (Kalvodová, 2016, p. 70), což na několika místech zdůrazňuje i trestní zákoník (např. § 55 odst. 2).³⁴ Podobně i označení podmíněného trestu odnětí svobody (alespoň teoreticky) jako zvláštního druhu trestu je v české odborné literatuře častější (Ščerba, 2014, pp. 226–227; Solnař & Vanduchová, 2009, p. 104), což naznačuje třeba i to, že

³² Pro detailnější rozbor výhod a nevýhod podmíněných trestů viz např. Bagaric (1999), Bartels (2010) nebo Freiberg (2019).

³³ Jedná se o tzv. napomínající (výstrahové) sankce, § 57 an. slovinského trestního zákona z 20. května 2008, zveřejněno ve sbírce č. 55/08., ve znění k 3. červnu 2017. Vycházel jsem přitom z anglického překladu trestního zákona dostupného na <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.

³⁴ Byť odborná literatura tak činí někdy nejasně resp. zdůrazněním jak trestu odnětí svobody, tak i nepodmíněného trestu odnětí svobody jako posledního prostředku (Kalvodová, 2002, p. 248). Výrazně pak rozlišuje nepodmíněný a podmíněný trest judikatura, která je názoru, že rozlišení je jen formální, ale materiálně dle Nejvyššího soudu „jde o dva druhy trestu“ (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. října 2006, sp. zn. 7 Tdo 1252/2006).

podmíněné odsouzení je zmiňováno jako trest ukládaný „namísto trestu odnětí svobody“ (Kalvodová, 2002, p. 119), přestože podmíněné odsouzení *je* trestem odnětí svobody.

Přijměme tedy premisu, že podmíněný trest odnětí svobody je – z hlediska nauky – samostatným trestem. Nicméně i koncepce podmíněného trestu jako trestu, který lze uložit, pokud nebyla překročena hranice, kdy je nutné uložit trest odnětí svobody, je silně problematická. Doktrinálním problémem je, že na jednu stranu tvrdíme, že není na místě ukládat trest odnětí svobody, ale ve skutečnosti jej ukládáme a dokonce tento trest i tak nazýváme. Jeho výkon je pak odvislý od spáchání další trestné činnosti, která vede nejen k uložení nového (přísnějšího) trestu, ale i k „přesunutí“ původního trestu přes „custodial threshold“ druhým trestným činem, aniž by tomu odpovídala závažnost prvního trestného činu; argument porušení zásady zákazu dvojího přičítání se přímo nabízí. Dále, pokud není přijímáno dvoufázové rozhodování, soudce nemá žádné vodítko, jak stanovit výměru podmíněného trestu. Dochází-li k „sentence inflation“³⁵ v případech, kdy nepodmíněný trest není ani zvažován, v případě recidivy toto může vést k ještě výraznějším nespravedlnostem. Podobně jako v českém kontextu je pak třeba řešit kumulaci trestů, kterou koncepce podmíněného trestu jako speciálního druhu trestu neřeší, ba dokonce umožňuje její častější výskyt (Drápal, 2020). Koncepce podmíněného odsouzení jako samostatného druhu trestu tedy problémy spojené s podmíněnými tresty neřeší, pouze „legalizuje“ jejich nadužívání, přičemž však vnáší teoretický zmatek do systému sankcí.

Postavení podmíněného trestu: Vznikl by (a je potřeba) dnes?

Protože postavení podmíněného trestu je nejasné, je třeba se nad ním zamyslet. Nestačí však uvažovat o tom, zda se má jednat o samostatný druh trestu či nikoli, ale je třeba jít hlouběji a zvážit, zda by podmíněný trest dnes vznikl. Odhlédněme od historického vývoje a našeho zvyknutí si na něj a posudme, zda by dnes racionální zákonodárce uzákonil možnost podmíněně odkládat výkon trestu odnětí svobody. Dnešní situace je totiž odlišná ve **všech** ohledech, které vedly k uzákonění možnosti podmíněně odkládat výkon trestu odnětí svobody.

³⁵ Uložení delšího trestu odnětí svobody, je-li jeho výkon podmíněně odložen, oproti trestu, který by byl uložen, pokud by byl uložen jako nepodmíněný.

Z hlediska (i) motivace se odborná veřejnost na uvěznění nedívá jako na jev, který vede k výrazně vyšší recidivě než jiná řešení (Kallab, 1904, pp. 14–15). Současné poznání spíše naznačuje, že z hlediska recidivy není významného rozdílu mezi jednotlivými druhy trestů (Loeffler & Nagin, 2022; Villettaz, Gillieron, & Killias, 2015).

V současné době (ii) existuje velké množství jiných druhů trestů či odklonů, které soud může uložit, na rozdíl od počátku první republiky, kdy volil mezi uvězněním a pokutou. Škála možností sahá od podmíněného zastavení trestního stíhání, přes podmíněné upuštění od potrestání s dohledem, peněžitý trest přiměřený k majetku pachatele a obecně prospěšné práce po domácí vězení (s elektronickým kontrolním systémem). Jednou z mála možností, která chybí, je samostatná možnost uložení dohledu, tedy probace v anglosaském stylu. Podmíněný trest proto není potřeba, aby nahradil nevyhovující tresty odnětí svobody, na rozdíl od doby jeho zavedení.

Sankční politika se také proměnila: (iii) Velmi krátké tresty odnětí svobody (do 1 měsíce) nejsou ukládány (Graf 7). Tyto tresty přitom byly těmi, které dominovaly sankční politice první republiky a které vyžadovaly přijetí řešení, které spočívalo právě v podmíněném odložení trestů odnětí svobody. Neobstojí ani argument, že se umožňuje nabídnout druhou šanci prvopachatelům. Podmíněné tresty odnětí svobody jsou totiž ve většině případů ukládané recidivistům: Jedno předchozí odsouzení mělo 20,1 % pachatelů, kterým byl uložen podmíněný trest, dvě a více 37,8 % pachatelů.

Nakonec, (iv) kriminalita i počet projednávaných případů měli v letech 2009-2019 klesající trend (Scheinost, 2020, pp. 13, 34) a justice se nenacházela v krizi, ze které by musela uniknout jednoduchým ukládáním velkého množství podmíněných trestů (na rozdíl od období následujících roky 1918 a 1989).

Čtyři důvody, které vedly k zavedení možnosti podmíněně odložit trest odnětí svobody (či k tomu přispěly), dnes již nejsou relevantní. Je proto otázkou, zda by dnes byla tato možnost vůbec uzákoněna, či zda bychom nehledali jiná řešení problémů, se kterými se sankční systém potýká. Nezbytné je proto se minimálně zamyslet nad postavením, které podmíněný trest odnětí svobody má, a zda odpovídá potřebám dnešního právního řádu a současného společenského nastavení.

Výchozím bodem takových úvah má být zvážení, zda jsou podmíněné tresty schopné něčeho, čeho jiné tresty či odklony schopné nejsou. Proberme tedy – stručně – hlavní účely trestů a posuďme, zda podmíněné tresty v něčem jdou dále, než jiné tresty.

- Proporcionalita: Podmíněný trest vyjadřuje vztah mezi závažností jednání a trestem skrze uložení trestu odnětí svobody v konkrétní výměře. Dlouhodobě je však kritizována právě skutečnost, že podmíněné odsouzení výrazně narušuje tento vztah (Bartels, 2010; Irwin-Rogers & Roberts, 2019). V diskuzích při přípravě tohoto článku se objevil i názor, že délka zkušební doby, která obviněného např. omezuje při hledání zaměstnání, určuje závažnost trestného činu. Pokud tomu tak je, podobného efektu lze dosáhnout i např. podmíněným zastavením či podmíněným upuštěním od uložení trestu.³⁶
- Náprava pachatele: Samotný podmíněný trest odnětí svobody nijak nevede k nápravě pachatele; dává mu pouze další šanci. Stejný mechanismus však najdeme u všech ostatních trestů nespojených s odnětím svobody. Jednou z možností, jak docílit lepšího nápravného efektu, je proto ukládat přiměřená omezení či povinnosti reagující na potřeby a rizika pachatele. Pokud jsou však k němu připojeny tyto povinnosti či omezení, či dokonce dohled, což jej omezuje v životě, dostáváme se z hlediska přiměřenosti do úzkých: Je přiměřené pachateli po dobu několika let i výrazněji omezovat jeho život a po spáchání další trestné činnosti mu trest nařít a nezohlednit, že jsme mu několik let omezovali život (Irwin-Rogers & Roberts, 2019)? Oproti tomu, pokud by omezení a povinnosti byly uloženy u podmíněného zastavení či podmíněného upuštění od uložení trestu, tak by mohly být zohledněny při následném uložení trestu.
- Odrazení pachatele od recidivy: Tento účel trestu je jedním z nejčastěji diskutovaných v souvislosti s podmíněným odsouzením, které je připodobňováno k Damoklovu meči (Dignan, 1984; Osborough, 1982). Tato efektivita – hrozba personalizovaným trestem – však nikdy nebyla empiricky ověřena. Není tak jasné, zda je podmíněný trest efektivnější než obecná hrozba uložení trestu zkombinovaná s hrozbou trestu, který by byl uložen, např. poté, co bylo podmíněně zastaveno trestní stíhání, či co bylo podmíněně upuštěno od uložení trestu. Vyšší efektivita „individualizované“ hrozby podmíněným trestem by byla jedním z mála argumentů podporujících existenci podmíněného trestu odnětí svobody.

³⁶ Byť by toto vyžadovalo teoretické či drobné zákonné upravení těchto institutů, aby mohly sloužit jako univerzitní pohružky (Kalvodová, 2016, p. 54). Otázka univerzálního varování a toho, který institut by jej měl představovat, je pak širší (Ščerba, 2014, p. 229).

- Inkapacitace: Podmíněný trest nijak nezabraňuje pachateli v páchání další trestné činnosti. Jiné tresty jako domácí vězení, jsou v tomto ohledu výrazně efektivnější.
- Generální prevence: Pozitivní generální prevence spočívající v posílení dobrovolného dodržování práva společností obecně nebude pachatele (pravděpodobně) příliš ovlivňovat. Ta negativní (hrozba trestem na širokou veřejnost) naopak může být oslabena častým ukládáním podmíněných trestů odnětí svobody. Pachatelé si mohou myslet, že ať spáchají takřka jakýkoli méně závažný trestný čin, bude jim pravděpodobně uložena podmínka, která má jen minimální dopady na jejich životy.
- Náprava porušených vztahů: Podmíněný trest může být používán k zajištění náhrady nápravy, resp. k jeho vynucení. Stejného výsledku však lze dosáhnout i za využití podmíněného upuštění od uložení trestu či podmíněného zastavení. U podmíněného trestu však v případě nenahrazení škody soudce bude následně stát před zásadní otázkou. Bude ochoten nařídít výkon, i relativně dlouhého, trestu odnětí svobody, jen kvůli tomu, že pachatel nebyl ochoten zaplatit škodu např. v řádu tisíc korun?

Z tohoto přehledu vyplývá, že podmíněné tresty nejsou unikátní, resp. že pravděpodobně nedosahují něčeho, čeho by ostatní tresty nemohly dosáhnout. Podmíněné zastavení či podmíněné odložení uložení trestu (uložené s či bez dohledu) by po drobnějších úpravách mohla převzít roli podmíněných trestů tam, kde je třeba pachatele čistě varovat nebo na něj po určitou dobu dohlížet a přimět jej k naplnění vybraných povinností či omezení.³⁷ Pachatelům lehce až středně závažné kriminality by tak mohly být ve větším měřítku ukládány tresty obecně prospěšných prací či peněžitě tresty. Zajímavé je, že trest obecně prospěšných prací (a do určité míry i peněžitý trest) je totiž svojí koncepcí podmíněným odsouzením, přičemž odstranění hrozby lze odpracovat (resp. zaplatit).³⁸ Byly by tak

³⁷ Tím, že byl uložen odnětí svobody (byť byl jeho výkon podmíněně odložený), může být v tomto ohledu lehce efektivnější než např. podmíněné upuštění od potrestání.

³⁸ Viz § 65 odst. 2 TZ, dle kterého lze přeměnit trest obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody v případě nevedení řádného života. V případě peněžitého trestu tuto možnost trestní zákoník výslovně nepředpokládá, byť by bylo možné ji dovodit, např. pokud by pachatel peněžitý trest neuhradil a v důsledku další trestné činnosti došlo k uložení (delšího) nepodmíněného trestu odnětí svobody, protože by vymáhání peněžitého trestu mohlo být zmařeno (srov. § 69 TZ odst. 2).

vhodnější pro lehce až středně závažnou trestnou činnost než podmíněný trest. Domácí vězení, intenzivní probace a případně kratší nepodmíněné tresty odnětí svobody by mohly reagovat na případy, kdy je podmíněný trest skutečně ukládán jako ekvivalent kratšího či středně dlouhého nepodmíněného trestu odnětí svobody.

Závěr: Jakou cestou se dát?

Tento článek neaspiruje na poskytnutí finálních odpovědí na všechny problémy podmíněného trestu. Kombinací rozboru teorie, historických i současných dokumentů a analýzou dat ukazuje, že koncepce a užití podmíněného trestu v době jeho přijetí bylo naprosto odlišné od současného užití, které postrádá koncepci. Je proto třeba začít diskutovat o postavení podmíněného trestu a o možných řešeních problémů spojených s jeho současným užitím.

Možností je mnoho. Lze uvažovat o zavedení částečně odloženého podmíněného trestu např. po vzoru Nizozemí či Švédska. Zároveň si je ale třeba uvědomit, že v Izraeli zavedení této možnosti vedlo spíše k rozšíření represe než k jejímu snížení (Emmanuel & Gazal-Ayal, 2019). Lze uvažovat o podmíněném trestu po vzoru Kanady, kde omezení a povinnosti spojené s ním byly výrazně náročnější, ale zároveň se výkonem trestu zkracovala část trestu, která by byla vykonaná v případě nařízení jeho výkonu; jak se doporučuje např. i pro Anglii a Wales (Irwin-Rogers & Roberts, 2019). Lze se bavit i o zrušení podmíněného trestu a zavedení možnosti samostatně uložit dohled, což má své výhody i nevýhody (Frase, 2019).³⁹ Nebo může být cílem jen výrazně omezit užití podmíněného trestu a detailněji specifikovat, v jakých případech a pro jaké pachatele je vhodný. Vždy se však bude jednat o zásadní změnu. Podmíněný trest je trestem, který dominuje v české sankční politice a který se minimálně v posledních třiceti letech stal trestem, který se soudci naučili používat jako výchozí sankci. Jakákoli změna by tak byla náročná nejen z hlediska vytvoření nové koncepce, ale těžké by bylo i přesvědčit praktiky,

³⁹ Nevýhodou je zejména skutečnost, že nemusí být jasné, trest jakého druhu a v jaké výměře se má uložit za původní trestný čin, pokud od jeho spáchání i projednání např. uběhla delší doba. Jasněji by bylo třeba definovat i to, jak zohlednit jednání pachatele v průběhu zkušební doby a jaký význam by toto jednání případně mělo mít zejména ve vztahu k principu přiměřenosti trestu k trestnému činu.

aby zásadně změnili svůj přístup při ukládání trestů, když jsou dlouhodobě zajetí v určitých kolejích.

Případná reforma ukládání trestů pak může být zkomplikována tím, že si zákonodárce zvykl, že výkon velké části trestů odnětí svobody je podmíněně odložený. Jak při koncipování trestních sazeb, tak při úvahách o tom, kdy umožnit uložení alternativních trestů či použití odklonů, se velmi pravděpodobně zvažovalo, že výkon většiny trestů odnětí svobody bude podmíněně odložen. Toto je zřejmé v případě těžkého ublížení na zdraví, u kterého trestní zákoník z roku 2009 zvýšil trestní sazbu z 2-8 na 3-10 let, za současného navýšení možnosti podmíněně odkládat tresty odnětí svobody i bez dohledu.⁴⁰ V letech 2014-2019 bylo podle § 145 odst. 1 trestního zákoníku (jako nejzávažnějšího trestného činu) odsouzeno 2 592 osob, z toho 1 254 k podmíněnému trestu. Celková výměra těchto podmíněných trestů dosahovala 42 473 měsíců, tedy průměrně 589,9 let trestu odnětí svobody, jehož výkon byl podmíněně odložen, za rok.⁴¹ Jen těžko si lze představit, že pokud by nedošlo ke zvýšení hranice trestů odnětí svobody, jejíž výkon bylo možné podmíněně odkládat, tak že by zákonodárce přistoupil ke zvýšení trestních sazeb za těžké ublížení na zdraví. To by totiž znamenalo vybudovat jedno větší české vězení čistě pro tyto pachatele těžkého ublížení na zdraví. Nelze proto provést i např. pouhou dílčí změnu podmíněného trestu, což je technicky, legislativně i politicky relativně přijatelná možnost, ale bylo by nutné provést komplexnější reformu trestních sazeb a podmínek, za kterých lze ukládat jiné druhy trestů či využívat odklony, což je výrazně komplikovanější.

⁴⁰ Srov. § 222 odst. 1 trestního zákona a § 145 odst. 1 trestního zákoníku; důvodová zpráva k trestnímu zákoníku ohledně této otázky mlčí, podobně jako ohledně souvislosti mezi těmito změnami.

⁴¹ Rok znamená ročník spisové značky, vzorek obsahuje i souhrnné a společné tresty. Jedná se o případy, ve kterých byl tento trestný čin nejzávažnější.

Seznam použité literatury

- Ancel, M. (1971). *Suspended Sentence*. London: Heinemann.
- Augustinová, P. (2015). Oddíl 6: Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody. In A. Draštík, T. Durdík, R. Fremr, M. Růžička, & A. Sotolář (Eds.), *Trestní zákoník: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer.
- Bagaric, M. (1999). Suspended Sentences and Preventive Sentences: Illusory Evils and Disproportionate Punishments. *UNSW Law Journal*, 22(2), 535–563.
- Bartels, L. (2010). An examination of the arguments for and against the use of suspended sentences. *Flinders Law Journal*, 12, 119–172.
- Bottoms, A. E. (1979). The Advisory council and the suspended sentence. *Criminal Law Review*, 437–446.
- Dignan, J. (1984). The Sword of Damocles and the Clang of the Prison Gates: Prospects on the Inception of the Partly Suspended Sentence. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 23(3), 183–200. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2311.1984.tb00505.x>
- Doherty, F. (2016). Obey All Laws and Be Good: Probation and the Meaning of Recidivism. *Georgetown Law Journal*, 104, 291–354.
- Drápal, J. (2020). Ukládání trestů v případě jejich kumulace: Jak trestat pachatele, kteří spáchali další trestný čin předtím, než vykonali dříve uložené tresty. *Jurisprudence*, (2), 1–17.
- Drápal, J. (2021). *Sentencing in the Czech Republic: An Empirical Investigation* (Charles University). Retrieved from <http://hdl.handle.net/20.500.11956/148293>
- Dünkel, F. (2019). Reforms of the Criminal Sanctions System in Germany – Achievements and Unresolved Problems. *Juridica International*, 28, 37–48.
- Emmanuel, N., & Gazal-Ayal, O. (2019). Suspended sentences and service labor in Israel - from alternatives to imprisonment to net-widening. *Law and Contemporary Problems*, 82(1), 111–136.
- Fábry, A. (1983). Poznatky o účinnosti podmienenečného odsúdenia v okrese Bratislava - Vidiek. *Prokuratura*, (4), 62–71.
- Frase, R. S. (2019). Suspended sentences and free-standing probation orders in U.S. guidelines systems: A survey and assessment. *Law and Contemporary Problems*, 82(1), 51–79.
- Freiberg, A. (2019). Suspended Sentences in Australia: Uncertain, Unstable, Unpopular and Unnecessary? *Law and Contemporary Problems*, 82(1), 80–109.

- Gemmell, J. (1997). The New Conditional Sentencing Regime. *Criminal Law Quarterly*, 39(3), 334–361.
- Hutton, N. (2019). Articulating the Custody Threshold. *Law and Contemporary Problems*, 82(1), 1–16.
- Irwin-Rogers, K., & Roberts, J. V. (2019). Swimming against the tide: The suspended sentence order in England and Wales. *Law and Contemporary Problems*, 82, 137–162.
- Jestřáb, M. (1960). Omezení, uložené podmíněně odsouzenému podle § 25 odst. 2 tr. z. *Právník*, (2), 113–116.
- Kallab, J. (1904). Doporučuje se v Rakousku uvedení instituce podmíněčného odsouzení? In *Spisy II. právníckého* (pp. 1–38). Praha.
- Kalvodová, V. (2002). *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova Univerzita.
- Kalvodová, V. (2016). *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer.
- Komise pro reformu československého trestního zákona. (1926a). *Přípravné osnovy trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového. I. Osnovy*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti.
- Komise pro reformu československého trestního zákona. (1926b). *Přípravné osnovy trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového. II. Odůvodnění osnov*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti.
- Loeffler, C. E., & Nagin, D. S. (2022). The Impact of Incarceration on Recidivism. *Annual Review of Criminology*, 5(1). <https://doi.org/10.1146/annurev-criminol-030920-112506>
- Marešová, A., & Scheinost, M. (1994). Současný stav kriminality v České republice. *Sociologický Časopis*, 30(2), 167–178.
- Matoušková, T. (1980). K efektivnosti podmíněného odsouzení a nápravného opatření. *Socialistická Zákonnost*, 28(5), 269–277.
- Milota, A. (1919). *Podmíněné odsouzení a propuštění (Výklad zákona)*. Plzeň: Nákladem Karla Beníška.
- Miřička, A. (1922). Osnova československého zákona trestního. *Právník*, XLI(I., II., III.), 1–11, 33–48, 65–71.
- Moural, J., & Mach, L. (1964). K problematice ukládání podmíněného trestu odnětí svobody. *Socialistická Zákonnost*, 9–15.
- Národní shromáždění. (1937). *Osnova trestního zákona 1937*. Praha: Národní shromáždění.

- Němec, J. (1971). Úkoly justice v roce 1971. *Socialistická Zákonnost*, 19(1), 1–8.
- Novotný, O. (1969a). *O trestu a vězeňství* (2. vydání). Praha: Academia.
- Novotný, O. (1969b). Úloha soudu při aplikaci a stanovení trestu. *Prokuratura*, (1), 55–61.
- O'Brian, P. (1995). The Prison on the Continent: Europe, 1865-1965. In N. Morris & D. J. Rothman (Eds.), *The Oxford History of the Prison* (pp. 199–225). New York: Oxford University Press.
- Osborough, N. (1982). A Damocles' sword guaranteed Irish: The suspended sentence in the Republic of Ireland. *Irish Jurist*, 17(2), 221–256.
- Padfield, N. (2011). Time to bury the custody “threshold”? *Criminal Law Review*, (8), 593–612.
- Pina-Sánchez, J., Gosling, J. P., Chung, H.-I., Bourgeois, E., Geneletti, S., & Marder, I. D. (2019). Have The England and Wales Guidelines Affected Sentencing Severity? An Empirical Analysis Using a Scale of Severity and Time-Series Analyses. *The British Journal of Criminology*, 59(4), 979–1001. <https://doi.org/10.1093/bjc/azz005>
- Púry, F. (2012a). § 55. In P. Šámal (Ed.), *Trestní zákoník. Komentář*. (2.). Praha: C.H.Beck.
- Púry, F. (2012b). § 81-87. In P. Šámal (Ed.), *Trestní zákoník. Komentář*. (2.). Praha: C.H.Beck.
- Repík, B. (1978). Probácia, podmiennečné odsúdenie a niektoré problémy ďalších trestov bez odňatia slobody. In M. Seemann (Ed.), *Tresty bez odňatia slobody* (pp. 3–119). Bratislava: Právnický ústav Ministerstva spravodlivosti SSR.
- Repík, B. (1980). K právnej povahe podmiennečného odsúdenia. *Právnik*, (12), 1138–1155.
- Roberts, J. V. (2004). Living in the Shadow of Prison: Lessons from the Canadian Experience in Decarceration. *British Journal of Criminology*, 44(1), 92–112. <https://doi.org/10.1093/bjc/44.1.92>
- Roberts, J. V., & Harris, L. (2017). Reconceptualising the Custody Threshold in England and Wales. *Criminal Law Forum*, 28(3), 477–499. <https://doi.org/10.1007/s10609-017-9308-9>
- Ščerba, F. (2014). *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě* (2. vydání). Praha: Leges.
- Ščerba, F. (2020). § 81. In F. Ščerba (Ed.), *Trestní zákoník. Komentář. Svazek I. § 1 až 204* (pp. 937–942). Praha: C.H. Beck.
- Scheinost, M. a kol. (2020). *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2019*. Praha: IKSP.

- Schubert, L. (1959). Niekoľko úvah o systéme a kategorizácii trestov. *Právnické Štúdie*, 7, 61–105.
- Sebba, L. (1978). Some Explorations in the Scaling of Penalties. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 15(2), 247–265.
<https://doi.org/10.1177/002242787801500209>
- Sebba, L., & Nathan, G. (1984). Further Explorations in the Scaling of Penalties. *The British Journal of Criminology*, 24(3), 221–249.
<https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.bjc.a047451>
- Solnař, V. (1931). *Zločinnost v zemích českých v létech 1914-1922 s hlediska kriminální etiologie a reformy trestního práva*. Praha: Knihovna sborníků věd právních a státních.
- Solnař, V., & Vanduchová, M. (2009). *Systém českého trestního práva: Tresty a ochranná opatření*. Praha: Novatrix.
- Státní úřad statistický. (1925). *Trestní statistika z Čech, Moravy a Slezska v letech 1919-1922*. Praha: Bursík a Kohout.
- Státní úřad statistický. (1931). *Trestní statistika z republiky Československé v letech 1923-1927*. Praha: Bursík a Kohout.
- Státní úřad statistický. (1937). *Trestní statistika republiky Československé za léta 1928-1931*. Praha: Bursík a Kohout.
- Štěpán, J. (1965). Pronikavě omezit možnost podmíněného odsouzení? *Socialistická Zákonost*, 40–43.
- Takáč, M., & Svitok, J. (1946). *Podmienečné odsúdenie a prepustenie*. Bratislava: Právnická jednota v Bratislavě.
- Tolar, J. (1954). Lze zahladit podmíněné odsouzení nebo nápravné opatření? *Socialistická Zákonost*, 76–78.
- Vaněk, L. (1890). Zprávy o týdenních schůzích Právnické Jednoty v Praze. *Právník*, 63–68.
- Villettaz, P., Gillieron, G., & Killias, M. (2015). *The Effects on Re-offending of Custodial vs. Non-custodial Sanctions: An Updated Systematic Review of the State of Knowledge*. Retrieved from
<http://www.campbellcollaboration.org/library/the-effects-on-re-offending-of-custodial-vs-non-custodial-sanctions-an-updated-systematic-review-of-the-state-of-knowledge.htm>
- von Hirsch, A. (2017). *Deserved criminal sentences*. London: Hart Publishing.
- Zucker, A. (1891). *Podmíněné odsouzení*. Praha: Bursík a Kohout.